

ADBİLİM, KÜLTÜRDİLBİLİM VE FOLKLOR ODAĞINDA TÜRK KÜLTÜRÜNDE LAKAPLAR

Ahmet Keskin (2020), *Adbilim, Kültürdilbilim ve Folklor Odağında Türk Kültüründe Lakaplar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 235 s., ISBN: 978-605-3425-57-1

Metehan ŞENTÜRK*

Gazi Türkiyat, Güz 2021/29: 280-282, DOI: 10.34189/gtd.29.015

Dil ve kültürün insanlık tarihindeki bir aradalığının / birbirine yakınlığının zamanla iyiden iyiye fark edilmesiyle dil ve kültür çalışmalarının da iç içe geçmeye başladığı görülmektedir. Böylece her iki alanı birleştiren ortak ve diğer alanları da kapsayan disiplinlerarası çalışmaların son yıllarda artarak devam ettiği dikkati çekmektedir.

Türk halkbilimi (folklor) alanında çalışmaları bulunan Samsun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet Keskin'in 2020 yılında Akçağ Yayınları arasında çıkan *Adbilim, Kültürdilbilim ve Folklor Odağında Türk Kültüründe Lakaplar* adlı çalışmasında lakaplar konusu adbilim, kültürdilbilim ve folklor odağında kapsamlı bir şekilde incelemiştir.

Yazar kitabın ön sözünde eserin bölümlerinden ve çalışmanın gerçekleştirilmesinde kullanılan metotlardan bahsetmiştir. Buna göre başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde derlenen veriler, çalışmanın temel malzemesini oluşturmuştur. Bu kapsamda eserin söz konusu malzemeleri, Keskin'in bireysel derlemelerinin yanında Giresun Üniversitesi ve Samsun Üniversitesi öğrencilerinden oluşan derleme grupları ile gerçekleştirilen ortak çalışmalar sonucunda elde edilmiştir.

Yazar 2500'ü aşkın sözlü kaynak kişiden 15.000'i aşkın metin malzemesi derlendiğini, birbirine benzer olmayan ve bilimsel yeterliliğe sahip olan lakaplarla ilgili 5000 metinden bir malzeme havuzu oluşturulduğunu belirtmiştir. Son olarak, yeni bir tasnifle metinler arasından 1200 metnin kullanılmasına karar verilmiştir. "Önsöz" bölümünde çalışmanın sınırlılıklarından da bahsedilmiştir. Lakaplar olarak ele alınan metinlerde kişilerin fiziki ya da ruhsal durumlarını bildiren lakapların çalışmaya dâhil edilmediğine değinilmiştir. Yazar tarafından ayrıca, lakapların

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Erzurum / TÜRKİYE, senturkmetehan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5657-077X>, Gönderim tarihi: 16.10.2021 / Kabul tarihi: 26.10.2021.

derlendiği kişilerle ilgili tüm bilgilerin arşivlerinde bulunmakla birlikte, bunlardan yalnızca bir kısmının aktarıldığı vurgulanmıştır.

Eserin “Terminolojik ve Metodolojik Çerçeve: Adbilim, Kültürdilbilim, Folklor ve Lakaplar” başlıklı Giriş kısmında öncelikle adlandırma terimini *karşısındaki nesneyi, grubu ve cisimleri görmüş olduğu çerçeveden algılayıp o çerçeveden üçüncü şahıslara aktarma* olarak açıklayan yazar iletişimde her türlü varlık ve kavramı birbirinden ayırmak amacıyla kullanılan bu ifade tarzının sosyal hayata geçen insanlık tarihi açısından da önemli olduğuna değinmektedir. Yazar, eserinde adlandırma olgusunun terminolojik literatürünü ortaya koyduktan sonra onomastik, antroponimi ve lakaplar arasındaki bağları da ele almıştır. Bunları ele alırken kültürdilbilim metodolojisi çerçevesinde ele alarak, temel kavram ve terimleri aynı yöntem ile değerlendirerek okuyucuya sunmuştur.

Yazar lakapların; dil kimliği, lakabı ifade eden kitlenin dünya görüşü ve kültürdilbilim konseptinde bir kültürel tutum ürünü olabileceğini yine ilgili literatürü ele alarak tanımlamıştır. Bu bölümde ayrıca “özdil ögesi”, “öz sözcükler” ve “serbest çağrışım deneyi” gibi kültürdilbilim terimlerine açıklık getirilmiştir.

Eser Giriş bölümü dışında *Folklor, Kültürdilbilim ve Adbilim Bağlamında Lakapların Genel Görünümü, Tanımı ve Tasnifi* başlıklı Birinci bölüm, *Türkiye Örneğinde Derlenen Lakapların Kültürbilimsel ve Kültürdilbilimsel Analizi* başlıklı İkinci bölümü takiben verilen Metinler, Sonuç kısmı ve Kaynakça ile tamamlanmıştır.

Folklor, Kültürdilbilim ve Adbilim Bağlamında Lakapların Genel Görünümü, Tanımı ve Tasnifi başlıklı birinci bölümde lakap çalışmalarının tarihçesi, lakapların disiplinlerarası temelleri; antropolojik ve etnolojik temelleri, sosyolojik ve etnometodolojik temelleri, psikolojik temelleri, sosyal psikolojik temelleri, felsefi temelleri alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Ayrıca lakapların *ön ad (asil ad), göbek adı, hitap, mahlas, takma ad, unvan, sülale adı* terimleri ile karşılaştırması yapılmıştır. Aynı zamanda lakaplar üzerine yapılmış tasnif çalışmalarına da yer verilerek yazarın tanımı ve kapsamlı bir tasnif teklifi de bölümün sonuna ilave edilmiştir.

Türkiye Örneğinde Derlenen Lakapların Kültürbilimsel ve Kültürdilbilimsel Analizi başlıklı İkinci bölümde lakapların kültürbilim ve kültürdilbilim açısından analizleri yapılmıştır. Lakapların yapı, içerik, icra ve işlev özellikleri ele alınmıştır. Yine İkinci bölümde lakapların doku ve estetik özellikleri de bir başlık altında tahlil edilmiştir. Elde edilen derleme unsurları lakapların kültürdilbilim ve diğer disiplinlerarası ilişkileri içerisinde verilmiş ve bunlara yorumlar getirilmiştir.

Yazar eserin “Sonuç” kısmında adbilim, kültürdilbilim ve folklor odağında ele aldığı lakaplar konusunu incelediği bu çalışma aracılığıyla elde ettiği sonuçları paylaşmıştır. Lakapların derlenmesinin gün geçtikçe değişen, dönüşen bir yapıda olduğu ve artık derleme çalışmalarında geç kalınmanın yanında lakabı almış ya da bu lakabı bilen grup üyelerinin ölmesi ile o lakabı da unutulduğunu ve bir kültür

aktarımının devam ettirilemeden son bulduğunu belirtmektedir. Yine aynı şekilde toplum tarafından bir şahsa uygun görülen adlandırma biçimlerinden birisi olan lakapların sadece küçük bir isim verme ritüeli olmadığı aynı zamanda toplum içinde yaşayan kültürün izlerinden de haber verdiğine de temas etmektedir.

Eserde Sonuç kısmını “*Metinler*” bölümü takip etmektedir. *Metinler* kısmı için üç sütundan oluşan bir tablo verilmiştir. İlk sütunda seçilen kaynak kişinin aldığı lakap bulunmaktadır. Orta sütunda lakabın verilmiş nedeni bazen tek bir cümle ile bazen de lakaba ait hikâye ile yer almaktadır. Üçüncü sütunda ise kaynak kişiye verilen numara gösterilmiştir. Tablo lakaplara göre alfabetik sıralanmıştır. Yazarın Sonuç kısmında da belirttiği gibi, derleme konusuna malzeme oluşturan “lakap sahibi kişiler” belirli bir sosyal gruba ayrılmamıştır.

Çalışmada kullanılan kaynaklar eserin sonunda “Sözlü Kaynaklar”, “Yazılı Kaynaklar”, “Elektronik Kaynaklar” şeklinde sınıflandırılarak yer almıştır.

Sözlü Kaynaklar bölümünde *Metinler* kısmında gösterilen kaynak kişilerin bilgileri verilmiştir. Bu bilgiler kaynak kişinin hangi ilden olduğu ve doğum yılı (Örn: KK-57 Giresun, 1979) şeklindedir. Kaynak kişilere verilen sıralama numarası ise *metinler* kısmında kullanılan numaralardır.

Türk dil ve kültür tarihinin dikkat çekici çalışmaları arasında biri olan lakaplar üzerinde gerçekleştirmiş olduğu bu nitelikli eserle Türkoloji alanına yaptığı katkıdan dolayı yazarı kutluyor, alana katkılarının artarak devam edeceğini umuyor ve diliyoruz.